

MARTIN DUFEK
& GANSADO HEMINGWAY

TETOVANÝ TULÁK, SALSA A SLZY

Tetovaný tulák, salsa a slzy

Martin Dufek & Cansado Hemingway

Kolodraka
2007

© Kolodraka 2007

Tisk Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r. o.

ISBN 978-80-254-0696-0

■ ÚVOD ■

V lednu 2006 jsem si chtěl s přáteli prohlédnout zemi politického dinosaura a velitele *comandanta* Fidela Castra, který možná zanedlouho zmizí v propadlišti dějin. Samozřejmě jsem se chtěl i podělit o své zážitky a poznatky s vámi čtenáři. A protože chci o Kubě vyprávět i nevážně, pátral jsem tam po zajímavostech, které pobaví. A abych vás pěkně naladil, o jedné kubánské raritě vám řeknu hned. Dočetl jsem se v turistickém průvodci Lonely Planet, kterým jsem se na cestu vybavil, že i tento značně světem sledovaný kontroverzní ostrov má svůj Kocourkov, tedy lokalitu, kde si o jejích obyvatelích zbytek země myslí své. Na Kubě jsou terčem dobromyslného posměchu obyvatelé provincie Pinar del Río. Přezdívá se jim ‚strejcové, venkované *guajiros*‘ a o jejich inteligenci hovoří následující kubánský vtípek *cuento*:

Na zaplněném stadionu v Pinar del Río se odehrává nervy drásající baseballový zápas mezi domácím družstvem a jeho havanskými soky. K odpalu přichází domácí Paco Pérez a komentátor se snaží rozvášněné publikum ještě více vyburcovat a tak hřímá do mikrofonu: „Paco, jsi soustředěný? Zjistíme to. Řekni, kolik je dvě a dvě.“

„Pět.“ odpoví značně nervózní Paco.

„To snad ne!“ vykřikne komentátor a celý stadion začne skandovat: „Dej mu ještě šanci! Dej mu ještě šanci!“

„Tak dobrá Paco, zkusíme to znova,“ pokračuje komentátor. „Kolik je tedy dvě a dvě?“

Paco se ošívá, vždyť ho sleduje celý stadion. „Šest.“

„Je mi líto, Paco, ale dvě a dvě není šest,“ konstatuje komentátor, ale dav ho jednohlasně převálcuje: „Dej mu ještě šanci!“

Komentátor je trpělivý. „Fajn Paco, máš poslední možnost.“

Hráč tentokrát přesvědčivě odpoví: „Čtyři.“ A lidé na tribunách okamžitě vybuchnou: „Dej mu ještě další šanci!“

To by na úvod asi stačilo, ale ještě vám něco řeknu k názvu knihy.

Tetovaný tulák, ...to jsem s dovolením já. Rád se toulám po cizích krajích a před několika lety jsem se nechal tetovat. Je to sice dost osobní záležitost, ale chci objasnit název té části publikace, kterou budete zřejmě vnímat jako popis všeho, co jsem na této cestě viděl a zažil. A ... salsa a slzy, to už, jak poznáte, není můj příběh. Jen jsem ho shodou okolností těsně míjel.

Tak příjemné chvílky nad stránkami.

Martin Dufek

Knižní a hudební nakladatelství Kolodraka

■ 1 ■

Středa 4. ledna 2006, Havana

Máme za sebou čtyřicet hodin strávených v odbavovacích letištních halách v Praze a v Paříži a samozřejmě v letadlech. Na letiště José Martího v Havaně, hlavním městě Kuby, dosedáme s Boingem od Air France se tříhodinovým zpožděním, ale avizované problémy se vstupem do země tu naštěstí nemáme.

Je horký podvečer a kupodivu se cítím plný energie. Vráta Kratochvíl, Luděk Jedlička a Josef ‚Pepínó‘ Vaněk, kteří se mnou cestují, se hodně podíleli na přípravách této cesty, tak jde vše jako po másle. Vízum nám v Praze vyřídila naše kamarádka Jitka Paclíková a říká, že naše fotografie pracovníka kubánské ambasády velmi pobavily. Prý se, když vzal do ruky můj a Pepínův pas, doslova rozzářil: „No ne, tenhle s tím plnovousem vypadá jako Fidel, tenhle s bradkou jako Che Guevara. Co že tam, slečno, vlastně jedou dělat?“

Vyměnili jsme si ve směnárně v areálu letiště eura za kubánské *convertible pesos*, což je první kubánská vychytávka, se kterou jsme se tady setkali. Toto kubánské platidlo zde nahrazuje dříve používané americké dolary a je víceméně jen pro turisty. To aby to zde neměli tak laciné jako samotní Kubánci, kteří tu platí normálními kubánskými *pesos*. Této místní měně se doslova říká národní mince *moneda nacional*. Kurs byl 1,06 *convertible pesos* (dále ‚convertible‘) za jedno euro. A *convertible* má hodnotu asi 24 normálních kubánských *pesos* (dále ‚pesos‘), ale k těm se prý, podle průvodce Lonely Planet, který máme k dispozici, dostaneme jen ve speciálních směnárnách. No uvidíme.

Taxíkem do centra Havany je to z letiště pětadvacet kilometrů a stálo nás to dvacet *convertible*. Dorazili jsme tam krátce před půlnocí, ale naštěstí měl Vráta od nějakých kamarádek ad-

resu na *casas particulares*, což je legální ubytování v soukromí. Znamená to doslova ‚soukromé domy‘. Taxikář nás vysadil přímo před domem s číslem popisným, které stálo v uvedené adrese. Zaklepli jsme na dveře a za chvíli otevřel mladý Kubánec. Byli jsme, jak jsem uvedl, přímo v centru poblíž kubánského Kapitolu, takže na hodně turisticky frekventovaném místě. A zřejmě právě proto zde měli všechny pokoje obsazené. Dvorní dveře se nám tudíž záhy opět zaklaply před nosem. Zůstali jsme bezradně trčet na ulici. Náhodný kolemjdoucí se nás zeptal, koho hledáme, a my se mu hned vyplakali na rameno. Překvapivě ochotně nám dohodil jiné ubytování kousek odtud. Tentokrát nám otevřela starší paní a že prý má na tuto noc k dispozici už jen jeden pokoj a další se jí uvolní až ráno. V Havaně to chodí tak, že za jeden dvoulůžkový pokoj chtějí domácí většinou tak pětadvacet convertible a více než dva lidi na takovýto pokoj ubytují jen s rizikem, že přijdou o licenci na provozování zmíněné *casas particulares*. Kubánské úřady jsou v tomto prý velmi nekompromisní a tvrdé. To je mimochodem další kubánská vychytávka, takhle se tu tahají peníze z turistů. Náš první kubánský pouliční strážný anděl, který nás sem zavedl, se začal za nás u domácí přimlouvát. Že už je prý pozdě, že se to do svítání nikdo nedoví a že nás ráno rozdělí do dvou pokojů podle předpisů. Upírali jsme na sympatickou Kubánku psí pohledy.

„Dva z nás můžou klidně nocovat ve spacáku na zemi,“ přeložil jí pohotově Luděk.

Nakonec nás pustila dovnitř a ještě něco prosebně říkala chlapíkovi, co nás přivedl.

Zavírám deník a nechávám ho ležet na stole. Vstanu a jdu k posteli. Chce se mi hrozně spát, ale nedá mi to a ještě si prohlížím místnost, ve které máme strávit první noc. V knihovničce je narovnáno něco málo knih. Přejíždím pohledem jejich osahané hřbety a zastavím se u titulu *El viejo y el mar*.

To je Stařec a moře! Od Ernesta Hemingwaye, který tuto knihu prý napsal přímo tady, na Kubě, bleskne mi hlavou.

Vyndávám útlou knížku z knihovny a otvírám na úvodní straně, kde je spisovatelova fotografie. Pod ní je něco španělsky napsáno.

To je neuvěřitelné! Je s osobním věnováním a vlastnoručním podpisem autora. Jaký klenot. Kdy se mi zas poštěstí držet v rukou něco tak autentického, probírám si v duchu.

Lehám si do postele. Na druhé posteli spí Vráťa a Pepíno s Ludkem jsou zabalení ve spacácích na zemi. Listuji slavnou novelou. Archaicky vyhlížející pendlovky stojící v rohu začínají odbíjet půlnoc. Překládám si v textu jen několik málo španělských slovíček, která jsem se před cestou naučil, ale zmáhá mne únava.

Strávím noc s tak vzácnou knihou, uvědomuji si ještě.

■ 2 ■

Čtvrtek 5. ledna 2006, Havana

„Slyšíš mne? Tak co, slyšíš? Já vím, že jo. Jenom tomu nechceš věřit!“

Otevírám oči.

Mluví tu někdo? Kde to vlastně jsem? ptám se v duchu.

Ležím na veliké posteli v prostorném a světlém, dřevem obloženém pokoji se stropem natřeným starorůžovou barvou a vedle mě sedí na židli starý muž s hodně prošedivělými vlasy a plnovousem barvy právě padlého sněhu. Vypadá, jako by byl trochu průsvitný. A někoho mi připomíná.

Jasně! Ta fotografie v knize Stařec a moře! Mně snad přeskočilo! To je Hemingway, ... Ernest Hemingway, pokračuji v mém monologu.

„Vítám tě, příteli. Konečně jsem po tak dlouhé době našel spřízněnou duši. Někoho, kdo mne vnímá a dokonce i obdivuje.“ usměje se, ale podle toho jak vypadá, je zřejmě velmi unavený.

Co je to za kravinu? kladu si další mlčenlivou otázku.

„Víš, opravdu jsem to, co zbylo z Ernesta Millera Hemingwaye a nějak mi schází psaní. Já sám už psát nemohu, z technických důvodů, nezmáčknu totiž ani klávesu na psacím stroji. Proč? To brzy pochopíš!“

„Jste duch?“ konečně ze sebe vyrazím.

Ztuhnul.

„Ne dlouho. Ještě to není ani čtyřicet hodin.“

Dívá se na mne, jak si sedám na posteli. Na kalendáři na stolku vedle postele je datum 3. července 1961.

Mám se štípnout? víří mi hlavou.

„Nepočítej to, já vím, že jsem podle vašeho vnímání reality pětadvacet let po smrti, ale vzal jsem tě na výlet časem právě do dne, ve kterém jsem objevil, že existuji pořád dál. Mys-

lím po tom, co jsem se rozloučil se životem ve vašem pojetí. Proto jsem tak unavený. To víš, ono takové skoncování s jednou již neveselou a vysátou existencí vyčerpá. Ale jinak je to symbolické, protože nemám v úmyslu se tím trápit a chci právě teď znovu začít s tím, co jsem měl v pozemském životě nejradši, s psaním. A chci bezprostředně navázat na dobu, ve které mi to ještě šlo. Jestli jsi něco ode mne četl, tak víš, že jsem rád psal o lidech, kteří se nenechali jen tak zlomit. Mě osud nezlomil a tak mne pro jistotu zabil.“

To už jsem četl v české verzi Starce a moře ...

Kéž by to tak byl sen, kéž bych tu rybu nikdy neuložil a kéž bych ležel sám doma v posteli na novinách! „Ale člověk není stvořen pro porážku,“ promluvil nahlas: „Člověka je možno zničit, ale ne porazit.“⁽¹⁾

Muž ke mně dál, úvahy neúvahy, promlouvá.

„Ale já se mu takhle budu opět moci vysmát do očí: Vidiš, už zase tvořím! Nevzal jsi mi tuto schopnost!“

Vypadá jako malý kluk, který se posmívá někomu, koho šibal-sky ošidil. Nebo možná spíše jako chlap, kterému se zdařil nějaký krutý kanadský žertík?

A jak to, že mu rozumím? Vždyť španělsky umím pár slov. Ale *cansado*, unavený, tohle slovíčko znám, kladu si v duchu otázky jednu za druhou.

„Proč ti to říkám?“ opět přerušil tok mých myšlenek. „Ty jistě sám brzy pochopíš, že můžu takhle tvořit jen prostřednictvím někoho. Prsty mi totiž protečou klávesnicí jakéhokoliv psacího stroje, aniž by se objevila na papíře byt' jen jednoduchá myšlenka, krátká věta, či jediné slovo. Ani písmeno!“

To myslí prostřednictvím mě? cítím, jak mi na těle naskočila husí kůže. Mám spolupracovat a možná se i přátelit s někým, kdo spáchal sebevraždu. A drsnou. Četl jsem o tom. Zastřelil se brokovnicí, stejně jako jeho otec, vyhodnocuji tiše, co o tom vím.

Vousatá tvář jako by se mu propadla dovnitř. Ted' vypadá jako člověk, který přišel o všechny zuby.

Zřejmě mi čte myšlenky, napadne mne.

Pak ale mávne rukou a v očích se mu zableskne.

„Víš, já cítím, že se také hodně věnuješ literatuře. To, jak jsi předtím, než jsi usnul, psal deník, ke mně nějak dorazilo a oslovilo mne to. Tvoje emoce mi připomněly všechny ty mé hodiny strávené nad popsanými papíry. Ty jsem měl rád. Miloval jsem je skoro jako krásné ženy. No a proto jsem se tě rozhodl takhle oslovit. A klidně mi říkej Cansado. Zní to skoro jako křestní jméno a tobě se tohle slovíčko honí hlavou. Nemám pravdu? A mě je opravdu jedno, jak mi budeš říkat.“

„A jak to, že vám všechno rozumím? Vždyť španělsky neumím!“ opět se mi podaří promluvit nahlas.

„V téhle dimenzi tohle neřeš. Tady takováto lidská omezení neexistují. I když i zde, jak se u vás říká, taky nepřekročíš svůj stín.“

„Počkejte! Vysvětlete mi, co se to se mnou děje. Co tady vlastně dělám? Jsem pořád v Havaně?“

Štípnu se do předloktí levé ruky a zabolí to.

„Vstávej, připravil jsem ti snídani. I v jiné realitě se můžeš najíst. Mimochodem, nejsi v Havaně, ale v mém domě v Americe, v Ketchumu ve státě Idaho. A dnes je 3. července 1961, jak jsi již, tuším, zjistil. To ses ještě ani nenarodil, že jo! Víím o tobě prakticky všechno. Tady není problém se získáváním informací. Problém je s jejich publikováním, zveřejněním. Jen hrozně málo lidí nás může vnímat, ty jsi vlastně čtvrtý, který mne takhle vidí a poslouchá.“

„Jak čtvrtý? Vy už jste se zkoušel prostřednictvím někoho vrátit do světové literatury? Kdo to byl? Je to nějaký známý spisovatel nebo spisovatelka, které znám?“ ptám se zmateně.

„Ne. A navíc ti před tebou to nepřezili. To, že jsem se jim vetřel do jejich hlavy, je připravilo o rozum. Slyšel jsi o mých sourozencích Ursule a Leicesterovi? A o mé vnučce Margaux Hemingwayové? Ti měli stejný dar, jako ty. Také se mnou mohli mluvit, vidět mě. Ale neuvěřili a skončili, stejně jako já, vlastní rukou. Můj otec Clarence Hemingway, jak víš, se taky zastřelil, jako já. V devětapadesáti. A vrátil se za mnou. Nepřipadlo mi

to tenkrát jako něco děsivého, naopak, vnímal jsem to jako ...? Jako že jsem o něj nepřišel.“

Tak proč jste spáchal sebevraždu? ptám se tentokrát v duchu.

„No dobrá! Když jsem ztratil schopnost pořádně psát, začal se mi Hemingway starší vysmívat, skoro jako by to už nebyl můj otec. A já ho nakonec chtěl dostat z hlavy pryč. A brokovnicí jsem ho ve své hlavě nemohl minout.“

Dělá se mi špatně od žaludku.

Tohle není žádná sranda. Nedivím se těm jeho příbuzným, že podobnou situaci neustáli ...

Odborníci věří, že někteří členové Hemingwayovy otcovské linie měli genetickou dispozici k chorobě známé jako haemochromatosis, při které přemíra železa v krvi způsobuje poškození slinivky a deprese. A Hemingway byl také těžký pijan a měl temná léta, ve kterých marně bojoval s alkoholismem.⁽²⁾

... to je fakt síla. Doufám, že na to nebudu reagovat podobně, říkám si.

„Pojď na tu snídani. Udělá se ti lépe. Víím, že to vypadá jako hodně černý humor a nedivím se tvému rozpoložení,“ říká.

Vstává ze židle a míří k vysokým dvoudílným dřevěným dveřím. Otevírá obě křídla. Jako by za ním měl projít král. Oslní mne prudké světlo.

Pronikly ke mně ostré a zároveň lechtivé paprsky a probudily mne. Ještě nízké slunce svítilo dřevěnými žaluziemi na okně. Před očima jsem stále měl rozevřená křídla dveří v domě s téměř koloniální atmosférou, ale nakonec se obraz začal rozplývat. Chvilí jsem přemýšlel o neuvěřitelně detailním nočním vidění, ale má mysl dala nakonec přednost realitě. I přes to všechno, co se mi v noci zdálo, nebo spíše přes to všechno, co jsem v noci téměř fyzicky prožil, jsem se cítil odpočínutý. O svém snu jsem se rozhodl s nikým nemluvit. Pak zaklepal na dveře našeho pokoje domácí. Jmenovala se Milagro Ayra Baró

a na vizitkách, které nám všem dala, měla před jménem uvedeno *Sra.*, což znamená paní *señora*. Dva z nás se již mohli a taky hned měli přestěhovat do druhého pokoje. Aby prý ji nějaká kontrola nemohla peskovat za to, že ubytovala na cimře více lidí, než má oficiálně úředně povoleno. Ležet bylo víc než příjemné, ale v žádném případě jsme nechtěli paní přidělovat starosti. Vždyť nás nenechala na ulici a maximálně nám vyšla vstříc. Proto jsme byli všichni hned na nohou. Po krátké poradě Luděk s Pepínem popadli do náruče spacáky a batohy a vyšli na chodbu za paní Milagrou.

Po stěhování nás čekala prohlídka staré Havany. Vizitku Milagry Ayry Baró jsem strčil do pasu, protože na ní byla adresa místa, kde jsme bydleli. I kdybych zabloudil, tak podle ní by mi cestu určitě někdo ukázal. Naše první adresa na Kubě měla exotický zvuk: Campanario NO.451, 1er.piso, e/Zanja y San José, Centro Habana ... Ale pozor v Havaně se, stejně jako v některých dalších kubánských městech, používají často dva názvy pro stejnou ulici, starý a nový. Jak jsme zjistili, ulice San José uvedená v adrese se nyní jmenuje San Martín. A ještě pro přesnost, v městských adresách většinou máte uvedeny dvě ulice, mezi nimiž leží blok, ve kterém stojí váš dům. Tedy v našem případě to bylo mezi ulicemi Zanja a San José (San Martín). I telefonní číslo jsme tam měli (53-7) 862-4316.

Vyrážíme do ulic hlavního města Kuby, protahujeme se v naší úzké ulici kolem nablýskaného amerického cadillacu se zlatou metalízou a těšíme se z prvních dojmů. Máme to z domu, kde bydlíme, jen kousek ke Kapitolu, který je určitě nejznámějším monumentem Havany. Proto zamíříme nejprve k němu. *Capitolo Nacional*, jak budově říkají Kubánci, je hodně podobná známé americké stavbě ve městě Washington D. C., ale kubánský Kapitol má bohatší výzdobu. Sedáme si na monumentální schodiště vedoucí k hlavnímu vchodu. Kolem nás pulzuje život velkoměsta. Ale jinak než v jiných metropolích. Chybí tu šílený shon a ulice ucpané auty. Na široké třídě pod námi volně ujíždějí na obě strany stará americká auta, malé kočáry tažené koň-

mi, cykloďožky *bici-taxi*, motorové tříkolky *coco-taxi* pro dva pasažéry, nazývané tu doslova ‚*huevo*‘, ‚malá vejce‘, a mohutné nákladáky s návěsy, fungujícími tady jako MHD. Říkají jim tu *camello*, jako dvouhrbým velbloudům, které vzdáleně připomínají. V Kapitulu za námi do roku 1959 zasedal Národní kongres a dnes tu sídlí Kubánská akademie věd a Národní vědeckotechnická knihovna. Pokud se rozhodnete jít dovnitř, čeká vás velkolepá prohlídka, Conner Gorry, autor průvodce Kuba z řady edice Lonely Planet, o tom píše:

Mohutnými bronzovými vraty, na kterých jsou vyobrazeny významné události z dějin Kuby, se dostanete do monumentální hlavní dvorany. Když projdete nekonečnou sloupovou halou, dostanete se k 17 m vysoké soše zosobňující republiku, která je třetí největší bronzovou sochou na světě (větší je pouze Buddha v japonské Návě a Lincolnův pomník ve Washingtonu D. C.). Přímo pod 62 m vysokou kopulí Capitolia je do mramorové podlahy zasazen čtyřhranný diamant, od kterého se na Kubě měří veškeré vzdálenosti mezi Havanou a ostatními místy.⁽³⁾

Po půlhodině odcházíme do čtvrti *Habana Vieja*, stará Havana, což by se ale možná nechalo přeložit v porovnání s Hemingwayovou slavnou novelou i jako ‚stařena Havana‘. Vidíme, jak se tu snoubí úžasná dávná španělská koloniální architektura se současnou bídou části zdejšího kubánského obyvatelstva. Zašlá sláva tu prorůstá trnitými keři každodenních pokusů o skromný výdělek ze strany některých zdejších obyvatel. Jsme tu proto jako cizinci bohužel často oslovováni žebrajícími matkami s dětmi. Je to docela vydírání, ale řeším to tak, že těm dětem dávám bonbóny. Těsně přede mnou zastaví mladý Kubánek na hodně vyšperkovaném bicyklu. Za sedlem má dětskou sedačku, ve které sedí jezevčík se slunečními brýlemi na čumáku a s kšiltovkou na hlavě. Zdá se být v pohodě. Poznáváme havanskou všehochuť. Hořkoslaná nálada se tu míchá ve stejném poměru s bonbónově sladkým i kyselým rozpoložením. Někde v podvědomí se mi rozezná písnička *Sueño con serpientes*, ve které ku-

bánský písničkář Silvio Rodriguez zpívá o snění s hady. Jeho céděčko jsem si koupil před šesti lety v Mexiku.

Proč ale zrovna tato písnička? Vždyť je o falešnosti a Havana se zdá tak ryzí a opravdová, bleskne mi hlavou.

Potřebujeme si také vyměnit convertible za pesos, protože třeba občerstvení na ulici za convertible nekoupíte. Jdeme jednou z kouzelných uliček směřujících na východ od Kapitolu a přicházíme k takové lidové bance, kde to jde. Kurs mají 1:24 a kvůli Vráťovi se hned dostávám do problémů. Chce, abych vyměnil i pro něj, a tak dávám na pultík u okénka sto convertible. Ale to je pro obyčejné Kubánce fakt balík. Asi tak tři průměrné měsíční platy. Úřednice banky mi tolik odmítá vyměnit.

Trhni si, prachatej cizinče! čtu v jejím pohledu.

Lepší je na sebe takto neupozorňovat. Vráťa si musí vyměnit peníze sám. Začíná být také pěkné horko, ačkoliv je leden. Po zádech mi stéká pot. Kupuji si v jednom prodejním okénku do ulice svoje první *refresco*, ovocnou šťávu, ale v překladu to doslova znamená ‚ochlazení, občerstvení‘. A také pizzu. Cena obojího je směšná. Začínám chápat důvody k zavedení dvojí měny pro místní a pro nás cizince.

Procházeli jsme se po staré Havaně asi dvě hodiny. Dostali jsme se na úžasně romantické náměstí Plaza de la Catedral, kterému vévodí barokní kostel Catedral de San Cristóbal de la Habana. Nejsem žádný vyznavač jakékoliv architektury, ale líbí se mi přirovnání této stavby k ‚hudbě vytesané do kamene‘. Kdo to řekl, nevím, ale řekl to dobře. Krásné mulatky oblečené v bílém jako nevěsty mne tu vypeskovaly, když jsem si je vyfotil bez jejich svolení a hlavně bez zaplacení jednoho convertible. I pózování fotografům, kteří nechtějí fotit pouze ‚mrtvé‘ památky, tady žíví dost místních obyvatel. A setkal jsem se tu také s další kulišárnou vůči cizincům. Takový ne moc vymydlený starší týpek mi přímo na ulici strčil pod nos třípesosovou minci na jejímž rubu byl portrét Che Guevary. ‚Je unikátní, jinde ji neseženete. Jedno convertible,“ vyrozuměl jsem. Chvilku jsem přemýšlel.

Tři koruny za tři třicet? Jen kvůli Che Guevarovi? Ale vem to čert, chlápek bude mít na pivo, dospěl jsem k rozhodnutí.

Udělal jsem ten obchod a o ulici dál mi při kupování zmrzliny vrátila prodavačka stejnou minci. Taky měla Che Guevaru na rubu. Určitě jsem se v ten moment tvářil, jako by mi ulítly všechny. Byl jsem za pěkného troubu.

Vedro v uzavřených uličkách a na prosluněných náměstích začalo být nesnesitelné. Zapadli jsme proto do jednoho z četných malých barů, které se tu starají o nudící se starousedlíky i o vyprahlé návštěvníky Havany. Ochutnali jsme tu poprvé *mojito*, bílý třtinový kubánský rum s čerstvou nasekanou mátou, vodou, cukrem a limetkovou šťávou. Je hodně osvěžující a dvoudecka stojí dva convertible. Naprosto profesionálně nám ho připravil starý vysušený a hodně tmavý barman.

„Odkud jste a vaše jména?“ i hlas měl suchý a praskavý od kouření mohutných doutníků, které měl úhledně srované na baru.

Když došlo na Vrát'u, představil se pěkně spisovně Vratislav.

„Chá,“ zašustily barmanovy hlasivky. „Bratisláva! Znáám!“

Museli jsme se smát, i když jsme si už všimli, že lidi v metropoli také vyslovují jméno svého města jako ‚Habána‘. Když jsme nějakou chvíli popíjeli, přisedl k nám takový kubánský ‚Bob Marley‘ s dredama. Jmenoval se Juan Carlos. Začali jsme si, vzhledem k jeho vizáži, povídat nejprve o muzice a on nám hned odskočil někam pro vypálená céděčka. Tak už máme například muziku Carlose Puebla, což prý na Kubě není zrovna neznámý bard. Řekli jsme Juanovi taky o tom, že chceme vyrazit z Havany vlakem na západ do Viñales, což je podle průvodce Lonely Planet takové venkovské městečko uprostřed krásné horské lokality. Juan nám hned napsal adresu nějakého svého kámoše z Viñales, u kterého tam prý můžeme přespat. Říkal mu ‚Pipi‘. Nechtěli jsme sedět jen v baru, a tak jsme se vydali na další obhlídku města. Narazili jsme při ní také na *guarapo*, naši oblíbenou hustou šťávu z cukrové třtiny, která nás často doslova živila ve Vietnamu. Tady bych asi měl říci, že s klukama necestujeme společně poprvé, ale to je do jiné knihy.

Večer jsme šli také ven. Na havanské nábřeží Malecón. Je to idylická, osm kilometrů dlouhá promenáda, kde na vás z jedné strany tu a tam vystříkne slaná voda z dotírajícího mořského příboje, a z druhé strany se nad vás vypíná jako mohutná hradba řada koloniálních budov. Nejen pro starší lidi, ale i pro kubánskou mládež, se kterou cloumají hormony, je to moc oblíbené místo, a tak si tu klidu příliš neužijete. Ale co, poslechli jsme si tu originální živou hudbu od pouličních muzikantů a v takhle pozdní hodině zažili i kolující láhev rumu. Kuba je možná o kolektivních zážitcích? Všichni se všemi. No uvidíme!

Určitou nirvánou pro mne byla nakonec obyčejná čerstvá, ještě teplá houska, kterou jsem si asi v deset hodin večer koupil přímo v jedné malinké pekárně. Bylo to při zpáteční cestě přes nějakou neznámou čtvrt'. Tma rozkouskovaná pouličním osvětlením a barevně svítícími vchody do barů a kavárniček nám pak připomněla připravené čisté postele. Bez větších potíží jsme našli naši ulici a dům připravený nám otevřít svou vlídnou náruč.

Uléhám pod slabou deku a prostěradlo a celé tělo mi v mžiku příjemně zvláční a pak pomalu ztěžkne únavou.

Kéž by to tady takhle hezky všechno fungovalo i další dny, přeji si mlčky těsně před usnutím.

■ 3 ■

Pátek 6. ledna 2006, Havana

„Neprobouzej se v Havaně, Martine. Nech tam své tělo odpočívat. Ulice Havany jsou stejně zrovna zkrápěny smutným lednovým deštěm a tví přátelé rozhodně nebudou spěchat ven.“ ozve se známý hlas.

Zase Cansado! To snad ne! To na mne Havana tak moc působí? Musím zjistit, kde tu Hemingway nejčastěji trávil volný čas a psal. Třeba je to hodně blízko a já jsem možná víc senzitivní, než vůbec tuším, přemítám zmateně.

„Včera jsi na konci našeho rozhovoru nestihl, nebo možná úmyslně odmítl snídani. Doufám, že když tě dneska na ni pozvu před tím, co s tebou chci prodiskutovat, tak mi nedáš košem,“ říká mi.

Opět ležím na posteli v pokoji se světle dřevěným obložením na stěnách a s žensky růžovým stropem a vedle mě znovu sedí starý muž s hodně prošedivělými vlasy a bílým plnovousem. Kalendář na stolku vedle je otočený na 4. července 1961.

„Tak další dobré ráno v Ketchumu. Dneska ti snad taky ukážu svůj dům.“

„Dobré ráno, Cansado,“ odpovím.

Nakonec proč bych nehrál tuhle hru? Vždyť to není nepříjemný, mlčky kalkuluji.

„Mohu vám tak říkat?“

„Jistě. Na tom jsme se včera už přece dohodli,“ usmívá se. „A co bude s tou snídaní. Vystydne nám káva, a tu ty máš velmi rád. Nebo se mýlím?“ ptá se.

Jak může o mě vědět i takové detaily? vrtá mi hlavou.

„Mám se před vámi cítit jako nahý?“ nemyslím to nijak dotčeně, je to jen konverzační rozcvička.

„Vím, jak to myslíš, ale přesto támhle máš můj župan.“ vstává a otevírá obě vyzdobená křídla dveří.

Oblékám si těžký ale příjemný župan a procházím dveřmi jako panovník v hermelínovém plášti. Docela se těším na slíbenou snídani.

„Domem tě provedu až po jídle,“ čte mé myšlenky a odtahuje mi židli od prostřeného stolu.

Káva chutná výtečně a na stole jsou smažená vejce, máslo, bílý chléb a nablýskaná jablka v košíku.

Kdyby jen kluci tušili, jak si tu vyjídám. Nás čeká dneska v Havaně nějaká prostá snídaně na ulici, napadá mě.

„Martine, vzpomínáš si na všechno, o čem jsme včera mluvili?“ důvěrně mě osloví, ale na druhou stranu se na mne trochu úzkostně podívá.

„Sám jsem překvapený, jak mě setkání s vámi až tak moc nevykolejilo,“ říkám a dávám si na zdobený porcelánový talířek vajíčka a toust. „Vás osud nezlomil a tak vás ze vzteku zabil. A vy se mu prostřednictvím mne hodláte znovu vysmát do očí, Cansado ..., Ernesto,“ polykám jeho skutečné jméno s prvním soustem.

„*Candela!*“ vykřikne ten impozantní muž sedící vedle mě. „Začínám tě mít rád a začínám si tě i vážit.“ Doslova se rozzáří, pokud to jde říci o vrásčitém obličejí lemovaném šedivými a sněhobílými jakobypaprsky. „Už pětáctýřicet let se cítím jako rybář Santiago, z mé novely Stařec a moře. Dočista a nadobro *salao*, jako nejhorší druh smolaře. Všem jsem vždycky jen ublížil, když jsem je kontaktoval, ale ty jsi u mne vzbudil již dlouhou mrtvou naději.“ Sepnul ruce jako k modlitbě.

Candela je svíčka. Proč to řekl? To je místní slang? Musím si to najít ve slovníku, dám si v tichosti za úkol.

„Nemusíš to hledat, na Kubě se tohle slovíčko používá, když chceš o něčem říci, že je to skvělý,“ poznamená.

„Nebud'te přílišný optimista,“ navazuji na to, co řekl před tím. „Třeba mi to taky začne vadit a navíc si nemyslím, že bych uměl psát. Jsem možná běžný novinář, ale nic rozsáhlejšího, než je průměrná povídka, jsem nestvořil.“

Jsem asi nějaký divnej, ono mi tohle snové představení fakt dělá určitou radost. Začínám si to užívat, konstatuji v duchu.

„Ne, jsi úplně normální!“ reaguje překotně, ale hned se nahríbí, jako by se stáhl zpátky do sebe. „Promiň, nebudu ti číst myšlenky. To musí každému vadit.“ dodává a nalévá si kafe do porcelánového hrnku se stejným modrozlatým motivem motýla, jako mám já na talířku pod vejci.

Opatrně usrkne horký silný nápoj.

Kafe je pro někoho synonymum pro černé vidění světa, ale já ho miluju. Bez kafe nemohu ráno vidět růžově, přijde mi v ten moment na mysl.

„Včera jsem ti říkal, že své literární představy můžu dát na papír jen prostřednictvím někoho.“

„Prsty vám totiž protečou klávesnicí všech psacích strojů a na papíře se neobjeví vůbec nic,“ vzpomínám nyní nahlas.

„Přesně,“ kývne. „Víš, po našem včerejším rozhovoru jsem hodně přemýšlel. Jsem rád, že jsem tě potkal a ani v nejmenším tě nechci zneužívat pro své ego. I když po pravdě můj původní záměr to byl. Rozhodl jsem se tě do ničeho nenutit, ale pokud budeš chtít, a to bych byl moc rád, tak ti pomůžu s psaním,“ řekl a uchopil do ruky jablko, které se lesklo, jako by bylo nalakované.

„Ernesto, ...“

„Říkej mi Cansado! Ernesto už dávno nejsem!“

„...víte, naopak já si toho vážím, že jste se mi vyjevil. Možná jste jen výplod mého podvědomí. Pochopitelně, že jsem se o vás učil už ve škole, jako většina lidí na světě, a v souvislosti s cestou na Kubu jsem si o vás přečetl další podrobnosti, ale možná jsou také věci mezi nebem a zemí, které my živí lidé ve své sebestřednosti, pýše a omezenosti nechceme přijmout,“ nenechám se přerušit.

Jak je možný, že tady debatuji s mužem, který se stal spisovatelskou legendou?

„Ať je to jak chce, nehodlám to řešit a chci z toho vytěžit co nejvíc!“ opět se ozve sobec ve mně!

„Musíme si na sebe více zvyknout,“ obrací pomyslný list. „Dojez a půjdeme si prohlédnout dům, ve kterém jsem na sklonku života žil. Chtěl bych ti ukázat prostředí, kde pro mne

v životě všechno skončilo. Možná ti to pomůže mne opravdu pochopit.“

„Určitě,“ polykám poslední sousto a vstávám od snídaně.

Jen tak v županu vycházím před Cansadův dům. Je letní teplé ráno a v jitřním nízkém slunci vypadá dvoupatrový dřevěný barák malebně a hřejivě, přestože má zábradlí na terase a garážová vrata natřená chladnou modrou barvou. Ta barva mi připomíná oceán. Cansado ho miloval, tak asi proto zvolil tuhle barvu. Dole před domem vedle garáže stojí bíle natřená lavička. Posadím se na ni a vychutnávám si pohled na divokou přírodu a vzdálené skalnaté hory. Stát Idaho se může chlubit nedotčenou přírodou, ale tuším, že zde Cansadovi chybí pohled na moře. To je asi první mínus, které těžce nesl. Ptám se Cansada, proč má on, takový tvrdý chlap, růžový strop v ložnici.

„Ty nemáš rád tuhle barvu?“ usměje se. „Měla ji ráda Adriana, poslední žena, která mne v životě inspirovala. Poznal jsem ji, když mi nějak začalo chladnout mé, v pořadí čtvrté manželství. S Mary Welshovou. Ten strop mi připomínal milování s Adrianou, tak jsem ho tak nechal.“

Vy jste si teda užíval, pomyslí si, ale zároveň mne napadlo, že se Cansado v životě velmi citově rozdával. Kolik mužské lásky odčerpá pět osudových žen?

„Když i Adriana zmizela z mého života, už jsem dál neměl ženám co nabídnout. Začal jsem se věnovat jen svým zálibám, rybolovu, lovu, sportu, ale i pití. A pak mi za pár let přestalo jít psaní. Pojd' se schválně podívat do mé pracovny. V té jsem na sklonku života trpěl.“

Ta mne zajímá. Jdeme zpět do domu a Cansado otevírá dveře pracovny. Je také obložená světlými dřevěnými deskami, ale strop má bílý. Po levé straně je nízko vsazené okno veliké jako výkladní skříň s výhledem na obzor se skalnatým pohořím. Vpravo je až do stropu vystavěný masivní kamenný krb a za ním šikmo ke stěně postavený pracovní stůl s těžkým psacím strojem. Povalují se na něm z části popsané papíry, otevřené knihy, sklenice z tlustého skla a keramický hrnek. Na béžovém koberci kolem stolu leží smutně zmačkané archy papíru, které dokla-

dují spisovatelovu nespokojenost se svojí literární tvorbou. Rozčarování tu visí ve vzduchu a já začínám chápat Cansadovy pohnutky k tomu se vším skoncovat.

Sedám si k psacímu stroji a poslouchám, jak si Cansado stě-
žuje na atmosféru pracovny. Náhle se ale jeho slova začína-
jí ztrácet v podivném, svým způsobem rytmickém šumu. Ztrá-
cí se mi před očima i celá pracovna, jako bych na ni koukal na
televizní obrazovce a někdo začíná otáčet anténou na špatnou
stranu ...

Probudil jsem se hlukem přicházejícím od pootevřeného ok-
na, které bylo nezvykle nepřístupné vysoko nad čelem mé po-
stele. Na okenní římsu hlasitě bubnoval déšť. „Ulice Havany
jsou zrovna zkrápěny smutným lednovým deštěm a ...“ nedokon-
čil jsem nahlas Ernestova slova ze snu, protože Vráťa ležící na
posteli vedle už byl taky vzhůru a tiše hleděl do stropu.

Člověk v cizí zemi první dny ráno v podstatě nevěří svým
očím a v duchu se musí přesvědčit, že není doma ve své posteli.
Vzpomněl jsem si hned, že musím zjistit, kde tu Hemingway po-
býval a psal. Po chvilce listování v průvodci jsem to našel:

Deset kilometrů východním směrem od Havany se nachází
malé přístavní město Cojímar, které je známé tím, že v něm
ve 40. a 50. letech kotvil Hemingwayův rybářský člun El Pilar.
Toto malebné přístavní městečko se stalo předlohou pro ry-
bářskou vesnici Hemingwayova románu Stařec a moře, který
mu v roce 1954 přinesl Nobelovu cenu za literaturu. K posta-
vě starce inspiroval Hemingwaye cojímarský rodák a námoř-
ník Gregorio Fuentes.⁽⁴⁾

Senzitivní nejsem, protože blízko to rozhodně není, konsta-
toval jsem někde uvnitř sebe.

Náhle, téměř stejně jako včera, se ozvalo zaklepaní na dve-
ře. Domácí nás přišla požádat, jestli bychom nevyklidili pokoje
dřív, než jsme se původně domluvili. Měla je totiž rezervované
pro další hosty a oni přijeli nečekaně brzy. Sbalili jsme se, ale

batohy jsme si po dohodě s domácí nechali stát na pavlači s tím, že se pro ně odpoledne vrátíme a definitivně vypadneme.

Už několik hodin procházíme Havanu. Neprší, ale je poměrně chladno. Postupujeme tentokrát směrem na sever od Kapitola, který je asi nejlepším orientačním bodem v Havaně. Těsně před zelenou hradbou Parque de los Enamorados si v budově Museo Nacional de la Música kupuji kolekci tří desek od zpěváka a kytaristy Silvio Rodrigueze, který se mi včera za zvláštních okolností připomněl. ‚Trojdílný umělecký výtvar (Svazek jedna, ... dvě, ...tři)‘ *Tríptico Silvio (Volumen uno, ... dos, ... tres)*, se to doslova jmenuje a já si v duchu říkám, jak malý a vzájemně propojený je náš svět. Doufám, že tyhle céděčka dovezu v pořádku až domů, mám totiž celé putování teprve před sebou.

Dostáváme se na pobřeží, kde dnešní čerstvá bríza tříští hučící vlny o kamenné zdi nábřeží. Když fotím monumentální sochu jezdce na obrovském bronzovém koni představující generála Dominikánské republiky Máxima Goméze, vidím na sklíčku objektivu drobnou kapku mořské vody z Floridské úžiny. Mořská voda tu na značně velkou vzdálenost od břehu zkrápí tohoto předního hrdinu latinskoamerických bojů za nezávislost. Ale nechme politické historie. Přemýšlím o tom, že pokud zde v tuto roční dobu chce někdo ilegálně opustit Kubu a namíří si to na nejbližší Floridu, pak musí podstoupit opravdu tvrdý boj se zdejším nevyzpytatelným mořem. Koukám na tmavě modré masy vody, přecházející do tyrkysových odstínů u břehu, do kterých vyjížděl lovit ryby i rybář Santiágo ze Starce a moře, a pocítuji zvláštní a velkou úctu vůči lidem, kteří tu žili a žijí. Vlevo ode mne začíná nábřeží Malecón, po kterém jsme se procházeli včera večer. Dneska to ale nejde. Tříšť z vln zastavených kamennou zdí dopadá až do poloviny silnice. I řidiči automobilů tu dnes před vjezdem na něj urychleně zavírají okénka. Zvláštní je, že tu nejsou vidět rezavá auta. Slaná voda jim určitě moc neprospívá. Chceme jít někam, kde to tolik nefouká, a tak zamíříme do ulice San Lázaro vedoucí směrem na západ souběžně s Malecónem. Od moře nás tak odděluje blok mohutných kolo-

niálních domů. Najednou vidíme hlouček lidí čekajících u okénka nějaké provozovny nebo prodejny. Přicházíme blíž a ptáme se, na co tu ti lidé čekají. Dozvídáme se, že na surový rum *ron*. Nevíme, co se pod tím pojmem přesně skrývá, a tak se rozhodneme, že si na něj počkáme taky a zjistíme, co to je. Nakonec se v okénku objeví něčí ruce a začnou brát od čekajících kanystríky a petláhve a záhy jim je vracejí naplněné téměř úplně bílým třtinovým rumem, který se prý vůbec nenechává uležet v sudech. Prostě není *añejo*, uleželý. Dávají nám ho necelý litr do petláhve, kterou máme připravenou na nějakou ovocnou šťávu, co se zde na ulicích často prodává. Stojí nás to třicet pesos, tedy v přepočtu zhruba třicet našich korun, ale podle toho to taky chutná. Vráťa se po napití kření, jako kdyby kousl do ropuchy. Nicméně prostým Kubáncům tento alkohol asi šmakuje, protože, jak jsem řekl, někteří si ho odnášejí domů i v kanystrech. Na okenici jednoho velkého domu vidíme viset figurku z plechovky od Fanty a pod ní nápis ‚Viva Fidel! At’ žije Fidel!‘ Tak tohle musel nějaký místní umělec vytvořit po flašce surového pití, se kterým jsme se setkali před chvílí. Div, že avantgardního výtvarníka ještě zdejší politický režim neupozornil na nevhodnost zpracování tématu, jakým je vůdce této země Fidel Castro.

Touláme se dál po dalších třídách Havany, bloumáme po jejích četných parcích, pojídáme u pouličních okénkových občerstvení pizzu a *pan con tortilla/pasta/croquetu*, což jsou chlebové placky s vaječnou omeletou, majonézou a salámem, a docela brzy zjišťujeme, jak zde žít lacino za pesos. Postáváme také často u kaváren, kde se živě hraje, a posloucháme kubánské rytmy a melodie. U jedné kapely, která zrovna hraje známou skladbu ‚Hotel California‘ od Eagles, tančí kubánský děda v modré teplákové bundě s nápisem Cuba. Z rozepnuté teplákovky vykukuje zelené tričko s reklamou na pivo Heineken a z rozesmátých úst mu bíle svítí dvě řady perfektních bílých umělých zubů. Bud’ je to úplný blázen, nebo je úplně ‚happy‘! Začínám mít pocit, že Havanu znám a chápu a začínám ji určitým způsobem i milovat. Což je ale blbost. Havana je jako koketu-